

vegades ben trenta», Frc. de la Via, en els quals el metre i l'assonant o consonant, ens asseguren (i potser ajudaven a motivar) un mot de quatre síl·labes i amb e tònica; i algun altre: «*violeta* = àr. *banaf cig*, ll. *violu*», Ibn Wáfid, fi S. XIV (*Med. Part.*, 45b).

I més bellament, el Príncep dels Poetes moderns: «EL BLAU CAPELL DESMESURAT. --- Avui la meua lira vol celebrar un capell: / ja sabeu quin, Eugènia / --- / Cofada amb l'aparença d'un ample gel extern, / llançeu ardents sagetes: / el vostre cap adorna, oh amiga, tot l'hivern, / lligat amb *violetes*», Carner (*Auques i ventalls*, 1914; O. C., 1970, 207).

El pagès... o, ni que sigui el professional (com ho era el metge JRoig) o el simple marit (amb obligacions financeres) sovint no es miren les flors... i violes, amb ulls adornatius i mirada simpàtica; d'on el mot *viola* pot anar prenent connotacions més o menys figurades d'abast utilitari o fins pejoratiu: «Trecentes lliures / despés, en viures: / tots hi menjaren, / e bé ·n ballaren / a llur plaer: / lo desplaer / fon meu, a soles; / trobí *violes*... / en lo meu hort!, / e morritort, / donzell, ab malva, / --- / --- mon past / mengí ab --- fort mostalla / --- / bé la·m sentí / --- / dissimulant / --- / per haver pau, / fuy pacient / ---», JRoig (*Spill*, 2290): violes, en un hort, perjudiquen la butxaca, tant com ens molesten herbes de gust amarg o picant o de trist simbolisme (morritort, absinti, malva, mostassa).

Per això potser no ens hem d'esporguir gaire ni sentir-nos massa desconfiats, per la sorpresa que causa veure el mot *viola* aplicat a objectes radicalment diversos de la bella flor. L'estranyesa és inevitable quan des de molt antic ho veiem com a nom d'una mena específica de rajola o maó. Ja en la Lleuda de Cotlliure de 1249, s'assigna una taxa especial a cada «carga de *violes* --- 2 s., 2 drs.» (RLR IV, 248); i les Ordinacions de la Batllia de Perpinyà de c. 1284 detallen i permeten precisar més, quan preceptuen «que tot hom qui obra del mester de teularia --- değa fer --- los cayrós e les taules --- item que negú teuler --- no gaus metre *violes* ni rajoles a neguna fornada», RLR IV, 362 (igual en *InvLC*); i Alart, que disposava de masses inèdites de documentació rossellonesa d'aquell temps, explica: «briques ou tuiles, de petite dimension»:

Molt de temps he estat pensant si aquí hi havia «gat amagat» per a l'etimòleg: potser d'un diminutiu en *-ola* del germ. RIBJA 'costella' (veg. RIPIA, DCEC/DECH, cf. REBLE), *rebiola? (i d'aquí *biola* levant-li el pseudo-prefix, puix que les costelles de biga o llates fan gran paper en coses de construcció; algun emparentament amb RAJOLA o els seus afins aràbics? (directe o en combinació amb allò); encara pensava més en un diminutiu que podríem construir a base del ll. tardà (i rar) VIBIA 'bigueta posada damunt un travesser o forcat': una evolució *VIBIOLA > *viyola* > *viola* no fóra fonèticament massa difícil, i també es tracta de material de construcció. Però m'anava sentint més escèptic davant d'aquestes complicades possibilitats, amb escassa base semàntica, amb fortes combinacions d'equilibri formal i fonètic, amb dubtosa

base lexical (*vibia* mot poc freqüent i sense prole romànica). Doncs, tanmateix potser val més deixar-ho, provisionalment, identificat amb VIOLA.

Una altra acc. aberrant, més recent, molt localitzada a dues Balears i que *AlcM* ajunta amb la rajola medieval (per cert assignant a aquesta el n.º 3 i a l'altra els n.ºs 1 i 2; i silenciant l'explicació del 3; les acostumades trampetes etimològitzants): el brot intern del bargalló o palma nana (*margalló* o *garballó* que diuen allà), dolç i buscat per les criatures, o bé un brot de dàtils, també buscat pels noiets: el vent «fa saltar de joia l'esbart de minyons / sota la palmera que vincia i espolsa, / i cauen els dàtils, i a la fruita dolça / els petits se llancen com a gavinons» (Alcover, *Prov. Biblics* XIV, O. C., 101).

Termes tendres de dolces criatures i de falaguers juvenets enamorats, els quals, fins i tot, tenen consciència d'unitat amb *viola* 'flor': com ho testifica el mateix *AlcM*, en documentar el mot amb una cobla de tals juvenets en trafiguets amorosos: «un temps me deies *viola* / i ara me dius garballó, / com no em demanes s'amor ---»; és clar que es tractava de la flor, quan es cortejaven o tiraven 'floretes', anomenant-se *viola*, encara que despés, quan s'han refredat, juguen (no pas amb el mot sinó amb la cosa) tractant-lo ara de 'viola de garballó'.

Ja he dit alguna cosa d'aquesta *viola* menorquina (a VINJOLITA, nom d'ocell), rebutjant la idea d'un alumne d'En Moll, que ho vol fer venir de FOLIOLA: no se sap pas per què hi fica fulles o bé làmines de fusteria (que això és *fullola*); més raonable l'etimologista de l'*AlcM*, quan pensa en *fillola*: puix que els brotets es podrien anomenar fillets; i de fet el brot del bargalló rep el nom de *hijuela* en castellà; en això s'acosta més a la normalitat fonètica, puix que *fillola* s'havia de tornar *fiyola* a les Illes, i en semàntica no se'n va tant per... les branques. De tota manera hi ha de fer intervenir una influència contaminadora («analogica» diu) de *viola* flor, per donar compte de la v-

No nego, doncs, aquesta etimologia, pel que fa als brotets. Però queden les rajoles, i aquí ja no hi ha *hijuelas* que valguin: amb això, silenci sobre la rajola; i, convertint la rajola en tàpia, li posa discretament un vel, deixant-la en l'anònim tercer lloc.

Potser, però, aquesta separació etimològica no és necessària, ni ho és la de la rajola. Car no manquen bases per a un ús metafòric. Per damunt de tot la cosa més destacada en tots tres objectes és que són petits i humils, com les violes, boscanes i totes. Humils, però delicats, car això s'aplica també a la mena de rajola rossellonesa: notem que el batlle de Perpinyà prohibeix que els teulers ordinaris, en fer la fornada d'obra grossera, hi fiquin *violes* o rajoles (sovint artístiques, o almenys obra més fina, que ha de ser preparada curiosament, en treball a part). Encara una altra cosa petita i delicada: «bombeta de cristall, que posen per il·luminar» (Tossa, *DAG.*, § 4).

DERIV.: *Violaci*; *violàcies*. *Violada* mena de tintura [fi S. XIV]: «tinta de --- colors --- prohibides --- roudor --- *violada* --- vedriol ---», *CoDoACA* XL, 306.